LETTERA ENCICLICA DEL SOMMO PONTEFICE PIO XII

PER L'ANNO MARIANO

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

ՊԻՈՍ ԺԲ ՍՐԲԱԶԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻՆ

Ս· ԿՈՒՍԻՆ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ

ՀՌՉԱԿՄԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՐԱԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Արդոյ եղբայրնե՛ր, ողջոյն եւ առաքելական օրհնութիւն

Լուսաչող վառքի պսակը՝ որով Աստուած պսակեց Կոյս Աստուածամօր ամենամաքուր ճակատը՝ չատ աւելի չողչողուն կ'երեւայ Մեզի, մինչ կը վերակոչենք այն օրը՝ երբ հարիւր տարի առաջ, մեր երջանկայիշատակ նախորդը Պիոս Թ· չրջապատուած կարդինալներու եւ Եպիսկոպոսներու պատկառելի հոյլէ մը՝ յայտարարեց, հռչակեց եւ անսխալ հեղինակութեամբ հանդիսապէս սահմանեց թէ «Աստուծմէ յայտնուած է, եւ հետեւաբար ամէն հաւատացեալ պէտք է հաստատուն եւ անդրդուելի հաւատքով հաւատայ այն վարդապետութեան՝ որ կ'ուսուցանէ թէ Երանուհի Մարիամ Կոյսը իր յղութեան առաջին իսկ վայրկեանէն զերծ մնացած է սկզբնական մեղքի ամէն արատէ, Ամենակարող Աստուծոյ եզական չնորհքով եւ առանձնաչնորհութեամբ, ի տես Յիսուս Քրիստոսի մարդկային ցեղի Փրկչին արդիւնքներուն»:

Բովանդակ Կաթողիկէութիւնը ցնծութեամբ ընդունեցաւ Քահանայապետին պատգամը, որուն երկար առենէ ի վեր անճկանօք կը սպասէր· եւ Ս· Կոյսին հանդէպ հաւատացեալներու ջերմեռանդութիւնը, որ բարձրագոյն աստիճանով մը կը ծաղկեցնէ քրիստոնեաներու բարքերը, վերապարթումով մը նոր կորով ստացաւ, ինչպէս նաեւ նոր եռանդով զարգացան ուսումները՝ մեծագոյն յատակութեամբ պատչառ լոյսի տակ դնելով Աստուածամօր արժանապատուութիւնը եւ սրբութիւնը:

Կը թուի թէ նոյնինքն Երանուհի Մարիամ Կոյսը ուզեց հրաչքով հաստատել, համօրէն Եկեղեցւոյ ծոցերու մէջ, իր աստուածային Որդւոյն երկրաւոր Փոխանորդին տուած վճիռը: Արդարեւ դեռ չորս տարի չէր անցեր երբ Ս· Կոյսը Պիրենեան լեռներու ոտքին գտնուող Ֆրանսայի փիւղի մը մօտերը, Մասապիէլի քարայրին մէջ երեւցաւ միամիտ եւ անմեղ աղջնակի մը, երիտասարդ եւ քաղցրաբարոյ դիմագծով, հագած սպիտակ պարեգօտ, սպիտակ վերարկու եւ մէջքին կապած կապոյտ գօտի մը: Աղջնակին՝ որ թախանձագին կը հարցնէր անունը Անոր՝ որ հաճեր էր իրեն երեւնալ՝ աչքերը երկինք բարձրացնելով եւ քաղցր ժպիտով մը կը պատասխանէր· «Ես եմ Անարատ Յղութիւնը»:

Դէպքը, բնականաբար, ուղիղ մեկնուեցաւ հաւատացեալներէն որոնք բարեպաշտ ուխտադնացութեամբ աչխարհի ամէն կողմէն խուռներամ դիմելով Լուրդի Քարայրը՝ արծարծեցին իրենց հաւատքը, հրահրեցին իրենց բարեպաշտութիւնը եւ չանացին համաճայնեցնել իրենց կեանքը քրիստոնէական պատուէրներուն· հոն, յաճախ ընդունեցան նաեւ այնպիսի հրաչքներ՝ որ ամէնուն հիացում պատճառեցին եւ ցոյց տուին թէ միայն կաթողիկէ կրօնքը Աստուծմէ տրուած է եւ հաստատուած:

Ասկից, ի հարկէ, լա՛ւ ըմբռնեցին մանաւանդ պապ Հռոմի Քահանայապետները որ հոգեւոր առանձնաչնորհներով եւ իրենց առաքելեան պարզեւներով ճոխացուցին հոյակապ տաճարը որ քիչ տարի վերջ կանգնած էր կղերին եւ ժողովուրդին բարեպաչտութեան չնորհիւ:

Ա·

Աստուածային Առաքելական թուղթին մէջ, որով Մեր Նախորդը հաստատեց թէ քրիստոնէական վարդապետութեան այս կէտին բոլոր հաւատացեալները հաստատուն եւ հաւատարիմ կերպով պէտք էին հաւատալ՝ ուրիչ բան չըրաւ եթէ ոչ հաւատարմարար հաւաքել եւ իր հեղինակութեամբ նուիրապործել սուրբ Հայրերու եւ համօրէն Եկեղեցւոյ ձայնը՝ որ առաջին ժամանակներէն սկսեալ թեւածած էր դարերու երկար ընթացքին:

Նախ եւ առաջ նմանօրինակ վարդապետութեան հիմը կը դանուի Ս· Գրքին մէջ, ուր ամէն բանի Արարիչ Աստուած, յետ Ադամի ողբալի անկումին, փորձիչ եւ պատրող օձին կ'ուղղէ խօսքեր՝ զորս չատ մը Ս· Հայրեր, Եկեղեցւոյ վարդապետներ եւ բազմաթիւ հեղինակաւոր մեկնաբաններ Կոյս Աստուածամօր կը վերապրեն· «Թշնամութիւն պիտի դնեմ քու եւ կնոջ միջեւ, քու եւ անոր զաւակներուն միջեւ»(1): Եթէ ուրեմն Երանուհի Մարիամ Կոյսը ո՛ւ է վայրկեան զրկուած ըլլար աստուածային չնորհքէն, որպէս թէ յղութեան առեն ապականած մեղքի արատէն, զոնէ ա՛յն վայրկեանին, թէեւ չատ կարճ ժամանակամիջոցին, ուղի ունեցած պիտի ըլլար իր եւ օձին միջեւ այն մշտնջենաւոր թշնամութիւնը՝ որու մասին կը խօսուէր ամենահին աւանդութենէն սկսեալ մինչեւ Անարատ Յղութեան հանդիսաւոր որոշումը, այլ ընդհակառակն տեսակէտով մը գերի եղած պիտի ըլլար:

Դարձեալ, որովհետեւ Ամենասուրբ Կոյսը կ'ողջունուի· «լի չնորհքով»(2) եւ «կիներու մէջ օրհնեալ»(3), նման խօսքեր, ինչպէս կաթողիկէ աւանդութիւնը միչտ յայտնած է, յստակօրէն կը ցուցնեն թէ – ասկէ առաջ երբեք չլսուած – այս եզական եւ հանդիսաւոր ողջոյնով Աստուածամայրը կը նշանակուի աթոռ բոլոր աստուածային չնորհքներուն, զարգարուած աստուածային Հոգւոյն բոլոր պարգեւներով, մանաւանդ թէ անոնց անսահման գանձը եւ անսպառ սնունդը, այնպէս որ երբեք անէծքի տակ ինկած չէ»(4):

Եկեղեցւոյ առաջին ժամանակներուն, այս վարդապետութիւնը բաւական յատակօրէն եւ առանց հակառակութեան քարոզուեցաւ Ս· Հայրերէն, որոնք հաստատեցին թէ Երանուհի Կոյսն է, շուշան՝ փուշերու մէջ, երկիր բոլորովին մաքուր (ի փչոց մեղաց), անարատ, միշտ օրհնեալ, գերծ մեղքի ամէն արատէ, անփուտ փայտ, միշտ ականակիտ աղբիւր, մեկ հատիկ եւ միակ դուստր ոչ մահուան՝ այլ կեանքի, շառափղ շնորհքի՝ եւ ոչ բարկութեան, ամբիծ, ամէն կերպով ամբիծ, սուրբ եւ մեղքի ամէն արատէ շատ հեռու,

---

(1) Ծննդոց Գ· 15:
(2) Ղուկ· Ա· 28:
(3) Անդ, Ա· 42:
(4) Կոնդակ «Անճառելին Աստուած»:

© National Library of Armenia

աւելի գեղեցիկ ըան գեղեցկութիւնը, աւելի սուրբ ըան սրբութիւնը, միակ սուրբ, սրբութեամբ ամէնիքը գերազանցող բացի Աստուծմէ, քնութեամբ աւելի գեղեցիկ, աւելի շնորհալի եւ աւելի սուրբ ըան նոյնիսկ հրեշտակներու բոլոր գունդերը»(5):

Երանուհի Մարիամ Կոյսին այս գրուածքները պէտք եղածին պէս ուշի ուշով խորհրդածելէ վերջ՝ ո՞վ պիտի համարձակէր տարակուսիլ թէ Նէ՝ որ հրեշտակներէն աւելի մաքուր եղաւ, եւ մաքուր ամէն առեն, մաքուր մնացած Հոգւոյ վայրկեան մը իսկ մեղքի ամէն արատէ: Շատ իրաւացի կերպով, ուրեմն, Ս. Եփրեմ այս խօսքերը կ'ուղղէ աստուածային Որդւոյն. «Դու եւ քու մայրդ, դո՛ւք միայն երկուքդ, սուրբիւ, ամէն կերպով եւ ամբողջապէս գեղեցիկ էք: Ձկայ քու մէջդ, ո՛վ Տէր, եւ ո՛չ ալ մօրդ մէջ ո՛ր եւ է արատ»(6): Այս խօսքերէն յայտնապէս կը հետեւի թէ բոլոր սուրբերուն եւ սրբուհիներուն մէջ՝ մէկու համար միայն կարելի է ըսել, երբ խօսքը որ եւ է մեղքի արատի մասին է, թէ կարելի չէ եւ ոչ իսկ հարց ընել այդ նկատմամբ. եւ նմանապէս, ոչ մէկուն շնորհուած այս եզակիանգոյն առանձնաշնորհը՝ Նէ ընդունելու Աստուածմէ՝ Աստուածամայրութեան պատիւին բարձրանալու համար: Նման գերապանց պաշտօն մը, որ հանդիսաւոր կերպով ճանչցուելու եւ վաւերացուելու Նեստորականներու հերձուածին դէմ գումարուած Եփեսոսի ժողովին մէջ(7), եւ որմէ մեծագոյնը ոչինչ կրնայ ըլլալ, կը պահանջէ աստուածային շնորհքի լիութիւնը եւ ամէն մեղքէ մաքուր հոգի, վասնզի ամէնէն բարձր արժանիքը եւ սրբութիւնը հարկաւոր էր յետ Քրիստոսի սրբութեան: Մանաւանդ թէ, աստուածամայրութեան այն վեհ պաշտօնէն իբր խորհրդաւոր ակնակիտ ազբիւրէ, կարծես առաջ կու գան բոլոր այն առանձնաշնորհները եւ բոլոր այն շնորհքները որ արտակարգ կերպով ու չափով կը զարդարեն Անոր հոգին ու կեանքը: Ինչպէս լաւ կ'ըսէ Ապուինացին. «Քանի որ Երանուհի Կոյսը Աստուծոյ Մայրն է, անսահման բարիէն՝ որ ինքն Աստուած է՝ ոեւէք մը անսահմանութիւն կ'առնէ»(8): Եւ ականաւոր դրող մըն ալ, միեւնոյն մտածութիւնը ընդարձակելով՝ կը բացատրէ զայն հետեւեալ խօսքերով. «Երանուհի Կոյսը... Աստուծոյ Մայրն է, անոր համար այնքան մաքուր է եւ այնքան սուրբ՝ որ կարելի չէ մեծագոյն մաքրութիւն ըմբռնել յետ Աստուծոյ մաքրութեան»(9):

Արդարեւ, եթէ մենք նիւթին մէջ խտրանանք եւ մանաւանդ նկատի առնենք հրաբորբոք եւ քաղցր սէրը՝ որով Աստուած ապահովապէս սիրեց ու կը սիրէ իր Միածին Որդւոյն Մայրը՝ ի՞նչպէս կրնանք տարակուսիլ թէ Նէ, նոյնիսկ ամենաարձ րոպէ մը, ենթակայ եղած ըլլայ մեղքի եւ զրկուած աստուածային շնորհքէն: Աստուած կրնար, անշուշտ, ի տես փրկչին արժանիքներուն՝ զարդարել զԱնիկա այս արտակարգ առանձնաշնորհով. չէ կարելի նոյնիսկ մաքէ անցընել հակառակը: Պատշաճ էր որ խակապէս Փրկչին մայրը այնպէս ըլլար մեծագոյն չափով արժանաւոր ըլլալու համար իրեն: Միւս կողմէն արժանաւոր պիտի չըլլար՝ եթէ սկզբնական մեղքով արատաւորուած ըլլար, նոյնիսկ միայն յղութեան առաջին

(5) Անդ:
(6) Տագք Մծբնականք, տարկ. Bickell, 123.
(7) Պիտս ԺԱ. Շրջ. Թուղթ «Լոյս ճշմարտութեան»:
(8) Բովանդ. Աստծբն. Ա. հարց. 25, յօդ. 6 առ 4րդ:
(9) Կոռնելիոս Ալաբիտէ ի Մատթ. Ա. 16:

Ս. ԿՈՅՍԸ ԵՒ ՅԻՍՈՒՍ ՄԱՆՈՒԿԸ
(Հանուած հայկական գրչագիրներէ. Ադրիանուպոլսոյ թ. 887. Գր. տարի 1007).
LA S.te VIERGE ET l'ENFANT JÉSUS
(miniature arménienne, tetraévangile d'Andrinople, N. 887. an 1007).

© National Library of Armenia

վայրկեանին, զերի ըլլալով սատանային մեծ ու սիրապետութեան: Չէ կարելի ըսել թէ ասով Քրիստոսի փրկագործութիւնը նուազեցաւ, չտարածուելով Ադամի բովանդակ սերունդին վրայ, եւ հետեւաբար բան մը կը նուազէր աստուածային Փրկչին պաշտօնէն եւ արժանիքէն: Եթէ սուտիւ խոր կերպով եւ ուշադրութեամբ նկատի առնենք իրողութիւնը, դիւրին է տեսնել թէ ի՛նչպէս Քրիստոս ճշմարտապէս փրկած է իր աստուածային Մայրը աւելի կատարեալ կերպով, զերծ պահուած ըլլալով Աստուածմէ մեղքի ամէն ժառանգական արատէ, նախատեսութեամբ Քրիստոսի արդիւնքներուն: Ուստի Յիսուս Քրիստոսի անսահման արժանիքը եւ փրկագործութեան սիեզերականութիւնը ո՛չ կը մեղմանայ եւ ոչ կը նուազի նկատած հարցը այս տեսակէտէն, մանաւանդ թէ կ՛աճի զերապոյն աստիճանով:

Հետեւաբար անարդար է քննադատութիւնը եւ պարսաւը զոր ոչ սակաւ ուղղափառներ եւ բողոքականներ կ՛ընեն այս պատճառով, նկատմամբ մեր Ջերմեռանդութեան առ սուրբ Կոյսը, իբրեւ թէ բան մը պակսեցնէինք մի միայն Աստուծոյ եւ Յիսուս Քրիստոսի ընծայուած պաշտամունքէն:

Ընդհակառակն ճշմարիտ է որ սէրը եւ յարգանքը զոր մեր երկնաւոր Մօր կ՛ընծայենք, աներկբայօրէն ամբողջապէս կը դառնայ աւելնալ իր աստուածային Որդւոյն փառքին վրայ, ո՛չ միայն անոր համար որ բոլոր շնորհքները եւ պարգեւները, նոյնիսկ զերազանցները, իրմէ կու գան իրեւ առաջին աղբիւրէ՝ այլ նաեւ անոր համար որ «որդիներու պարծանքը իրենց ծնողներն են»(10):

Ասոր համար Եկեղեցւոյ ամենահին ժամանակներէն սկսեալ, վարդապետութեան այս կէտը միշտ աւելի փայլեցաւ եւ միշտ աւելի հաստատուեցաւ, ըլլա՛յ սրբազան հովիւներու, ըլլա՛յ հաւատացեալներու համոզումին եւ հոգիին մէջ: Ասոր կը վկայեն, ինչպէս ըսինք, սուրբ Հայրերու դրութիւնները, ժողովները եւ Հռոմի Քահանայապետներու գործերը. հուսկ կը վկայեն ամենահին ծէսերը՝ որոնց դրքերուն մէջ, նոյնիսկ նորագոյններուն՝ այս ոսկեր Ս. Հայրերէն մեղի աւանդուած կը նկատուի: Դարձեալ, մինչեւ իսկ Արեւելեան բոլոր քրիստոնեայ հասարակութիւններուն մէջ, որոնք երկար ժամանակէ ի վեր բաժնուած են Կաթոլիկէ Եկեղեցւոյ Միութենէն, չեն պակսած ու չեն պակսիր անոնք՝ որ նախապաշարումներով եւ հակառակ կարծիքներով լեցուած ըլլալով հանդերձ՝ ընդունած են այս վարդապետութիւնը եւ ամէն տարի կը կատարեն Անարատ Կոյսին տօնը: Այս բանը պիտի չըլլար անշուշտ, եթէ անոնք, հին ժամանակներէ ի վեր, ստացած չըլլային այս ճշմարտութիւնը, այսինքն նախ քան իրենց բաժանումը միակ փարախէն:

Երբ արդէն դար մը կը լրանայ յորմէհետէ Երջանկայիշատակ Պիոս Թ. Քահանայապետը հանդիսաւոր կերպով սահմանեց Աստուածամօր Կոյսին այս եղական առանձնաշնորհը՝ Մեղի հաճելի է համաոստել եւ եղրակացնել մեր ըսելիքը այն բառերով՝ որոնցմով նոյն Քահանայապետը կը հաստատէ թէ այդ վարդապետութիւնը «Հայրերու դաւոդութեամբ աւանդած է Ս. Գրքին մէջ եւ մեղի փոխանդուած միեւնոյն Հայրերու բազմաթիւ եւ ծանրակչիռ վկայութիւններով, բացատրուած եւ հռչակուած պատկառելի հնութեան չատ մը երեւելի յուշարձաններով, հուսկ՝ առաջարկուած եւ հաստատուած Եկեղեցւոյ ամենաբարձր եւ հեղինակաւոր դատաստանով»(11), այնպէս որ ոչինչ աւելի սիրելի եւ աւելի քաղցր է սրբազան

(10) Առակ ԺԷ, 6:

(11) «Անճառելին Աստուած» կոնդակով:

հովիւներուն եւ բոլոր հաւատացեալներուն՝ քան հանդոյզ եւ սիրով պատուել, յարգել, ազերսել եւ քարոզել Աստուածամայր Կոյսը յղացեալ առանց սկզբնական մեղքի»(12):

Յետոյ, մեղի կը թուի թէ նման ամենաթանկագին գոհար մը –, որով ճոխացաւ հարիւր տարի առաջ երանուհի Մարիամ Կոյսին թագը –, այսօր աւելի պայրիամ Կոյսին թագը –, այսօր աւելի պայծառ լոյսով կը փայլի, քանի որ աստուածային նախախնամութեան կարգադրութեամբ Մեղի վիճակուեցաւ երջանիկ բախտը 1950–ի Յոբելինական տարւոյն մէջ սահմանելու Օգոստափառ Աստուածածնին ծրկինք վերափոխումը հոգիով եւ մարմնով: Կենդանի է դեռ Մեր մտքին մէջ անոր քաղցր յիշատակը: Կրցանք այսպէս անոր քաղցր յիշատակը: Կրցանք այսպէս համապատասխանել քրիստոնեայ ժողովուրդին իղձերուն, որոնք մասնաւոր կերպով արտայայտուեցան արդէն այն առեն՝ երբ հանդիսաւոր կերպով սահմանուեցաւ Ս. Կոյսին Անարատ Յղութիւնը: Այն առեն ատուիս, ինչպէս գրեցինք «Առաջաբաչխ Աստուած» Առաքելական Թուղթին մէջ «հաւատացեալներու սրտերը չարժեցան զօրաւորապէս յոյսով մը թէ Ս. Կոյսն ալ մարմնով երկինք վերափոխման վարձին մասնով երկինք վերափոխման վարձին մասնով երկինք վերափոխման եւս Եկեղեցական վերադասութիւնն եւս Եկեղեցական վերադասութիւնն եւս Եկեղեցական վերադասութիւնն

տարկ խօսք մը չըլլայ, ոչ կեղծ պատկեր կրօնքի, եւ ոչ ալ բոպէի մը տկար ու վաղանցուկ ղղացումը, այլ ըլլայ անկեղծ, ճշմարիտ, եւ ազդու՝ պէտք է անտարակոյս մեզ ամէնքս մղէ առաքինութեան ըստ իւրաքանչիւր վիճակի: Ամէնէն առաջ հարկ է որ ան մեզ ամէնքս առաջնորդէ բարքերու անմեղութեան եւ անարատութեան, որ կը պահչի եւ կը զարնի մեղքի ամենափոքր արատէն անգամ, քանի որ կը ծանանմբենք խորհուրդը Ամենասուրբ Կոյսին, որուն յղութիւնը եղաւ անարատ եւ զերծ ամէն սկզբնական մեղքէ:

Երանուհի Մարիամ Կոյսը, որ իր կեանքի բովանդակ ընթացքին – ըլլա՛յ ուրախութեան մէջ, որով քաղցրօրէն ողողուեցաւ, ըլլա՛յ տառապանքի եւ դժնդակ ցաւերուն մէջ, որոնցմով հանդիսացաւ Թագուհի Մարտիրոսաց – երբեք չհեռացաւ նոյնիսկ բոպէ մը իր աստուածային Որդւոյն պատուէրներէն՝ Մեզի կը թուի թէ ամէնուս եւ իւրաքանչիւրիս կը կրկնէ այն բառերը՝ զոր արտասանեց Կանա Գալիլեայի հարսանիքին մէջ, զրեթէ մատնանշելով Յիսուս Քրիստոսը՝ սեղանին ծառայող սպասաւորներուն. « ինչ որ ըսէ ձեզի՝ ըրէք»(14):

Կարծես թէ այսօր ամէնուս մեւնոյն յորդորը կը կրկնէ, աւելի լայն իմաստով մը, վասնզի բացարձակօրէն յայտնի է՝ որ բոլոր չարիքներու արմատը –, որմէ այնքան ուժգին եւ անազորոյն կերպով կը չարչարուին մարդիկ, կը տառապին ժողովուրդներ եւ ազգեր –, ղլխաւորապէս ծնունդ կ՝առնեն այն իրողութիւնէն որ չատեր «թողած ջուրի կենդանի աղբիւրները, ջրհորներ փորած են, ծակոտ ջրհորներ, որ չեն կրնար ջուր պարունակել(15), եւ հեռացած են Անկէ որ միակ «ճանապարհն է, ճշմարտութիւնը եւ կեանքը»(16): Եթէ ուրեմն, մոլորած են, ուղիղ ճամբու վրայ զառնալու են. եթէ մոլորութեան մասնակուղը մարքերը պատեր է՝ առանց դանդաղելու պէտք է ցրուել զանոնք ճշմարտութեան լոյսով. եթէ այն մահը՝ որ ճըշմարիտ մահ է, տիրացած է հոգիներուն՝ հարկ է կենդանի եւ ազդու վկայութեամբ մօտենալ կեանքին, այն երկնային կեանքին՝ որ վերջալոյս չունի, որովհետեւ Յիսուս Քրիստոսէն ծագում կ՝առնէ: Եթէ վստահ եւ հաւատարիմ ոդիով հետեւինք իրեն այս աքսորավայրին մէջ, ապահովաբար իրեն հետ միասին պիտի վայելենք երկնքի յաւիտենական երանութիւնը:

Այս բանը կը սորվեցնէ եւ ասոր կը յորդորէ մեզ Երանուհի Մարիամ Կոյսը, մեր ամենաքաղցր Մայրը, որ մեզ կը սիրէ ճշմարիտ սիրով, ապահովապէս բոլոր երկրաւոր մայրերէն աւելի: Ինչպէս լաւ երեւնանք, Յարղելի եղբայրներ, այս յորդորներուն եւ առ Քրիստոս զարձի հրաւէրներուն եւ իր վարդապետութեան խըղճամիտ եւ ազդու կերպով համակերպելուն մեծ պէտք ունին այսօրուան մարդիկը. այնպիսի ժամանակի մէջ ենք, ուր չատեր կը ջանան հոգիներէն արմատախիլ ընել Քրիստոսի հաւատքը, կա՛մ դիմակաւոր եւ ճարպիկ նենդութեամբ, կամ նաեւ քաղչութեամբ մը եւ յայտնի ու յամառ վտառանութեամբ մը իրենց մոլորութիւններուն, ծաւալելով զանոնք այնպիսի լրբութեամբ՝ որ կարծես վտանգ ըլլային յառաջդիմութեան եւ վայելչի ներկայ դարուս: Երբ անգամ մը մէկդի թողուի մեր սուրբ հաւատքը, ուրացուի աստուածային կամքը՝ որ կը վարձատրէ բարին ու կը պատժէ չարը, յայտնի է թէ օրէնքները զրեթէ բանի չեն ծառայեր, զրեթէ ոչինչի կը վերածուի հասարակաց իշխանութիւնը: Մարդիկ, հետեւաբար, այս նոտապատիր վարդապետութիւններով կորնչցնելով յոյսը եւ անմահական բարիքներու ակնկալութիւնը՝ բնական է որ անկարգ կերպով երկրաւոր բարիքներ վնտռեն,

(14) Յովհ. Բ. 5:
(15) Երեմիա Բ. 13:
(16) Յովհան. ԺԴ. 6:

անյագօրէն ցանկան ուրիշներու ունեցածին, եւ երբեմն ալ, երբ առիթը եւ կարելիութիւնը ներկայանայ՝ սիրան անոնց նոյնիսկ բռնութեամբ: Ակէ առաջ կու գան առելութիւններ, նախանձ, մրցակցութիւններ, եւ քաղաքացիներու մէջեւ երկպառակութիւնները, ասկէ կը ծնի հասարակաց եւ առանձնական կեանքի խանգարումը եւ աստիճանաբար կը խախտին պետութեան այն հիմերը, զոր չատ դժուարութեամբ կարելի կ՝ըլլայ քաղաքական օրէնքներու եւ կառավարողներու հեղինակութեամբ վեր բռնել ու զօրացնել: Հուսկ ասկէ առաջ կու գայ բարքերու ընդհանուր անկումը անբարոյ տեսարաններու, գրքերու, լրագիրներու եւ անթիւ ոճիրներու պատճառով:

Զենք ժխտեր որ այս մարդին մէջ պետական իշխանութիւնը չատ բան կրնար ընել, սակայն այսքան մեծ թշուառութեան մը բուժումը ուրիշ աւելի խորունկ գործ մը կը պահանջէ ուրիշ աւելի խորունկ դարմանի մէջ փնտռելու է: Հարկ է օգնութեան կանչել մարդկային ուժէն գերազանցօրէն բարձր զօրութիւն մը, որ հոգիներու մէջ թափանցէ ու զանոնք վերանորոգէ աստուածային չնորհքով, իր ժանդակութեամբ լաւագոյնի վերածելով զանոնք:

Այն աեեն միայն կարելի պիտի ըլլայ յաւասալ որ ամենուրեք ծաղկի քրիստոնէական կեանքը, որ ճշմարիտ սկզբունքները՝ կան կեանքը, որ ճշմարիտ սկզբունքները՝ որոնց վրայ կը հիմնուի ընկերութիւնը՝ հնարաւոր եղած չափով ամրապնդուին, որ ընկերային զանազան դասակարգերու մէջեւ փոխադարձ սեղի ունենայ ուղիղ եւ անկեղծ գնահատում մը, միացած արդարութեան եւ սիրոյ հետ, եւ որ, միանդամ ընդմիշտ լուծի առելութիւնները, որոնց կայծերը յաճախ կու տան նորանոր թշուառութիւններու եւ չատ յաճախ զատած հոգիները կը մղեն արիւնհեղութեան. եւ վերջապէս մեղմանալով ու հանդարտելով հակառակութիւնները՝ որ կը յուզուին ընկերութեան բարձր ու ցած դասակարգերու մէջեւ՝ անկողմնակալութեամբ լուծուին եւ ներդաշնակօրէն իրարու հետ ապրին երկու կողմերու արդար իրաւունքները վոխադարձ հաւանութեամբ եւ պատշաճ յարգանքով հասարակաց օգտին համար:

Ասիկա, անտարակոյս, հիմնովին եւ ամուր կերպով կարելի կ՝ըլլայ միայն քրիստոնէական բարոյականի ուսուցմամբ –, միայն թէ իրապէս գործադրուի –, որուն գործօն եւ պաղաբեր պահպանութեան կը մղէ զամէնքս Կուսամայրը:

Պատշաճօրէն նկատի ունենալով այս բանները, Յարգելի Եղբայրներ, ներկայ Շրջաբերական թուղթով կը հրաւիրենք ձեզ ամէնքդ եւ իւրաքանչիւրդ առանձին այնպէս մ՝ընել՝ որ ձեր պաշտօնին համաձայն, ձեզի յանձնուած կղերին ու ժողովուրդին ուղղէք յորդոր մը Մարիամի Տարւոյն տօնախմբութեան, զոր բոլոր երկիրներու համար բացուած կը յայտարարենք, սկսեալ առաջիկայ Դեկտեմբեր ամիսէն մինչեւ յաջորդ տարւոյն նոյն ամիսը, այսինքն առաջին հարիւրամեակի լրանալուն, երբ Աստուածամայր Կոյսը վայելեցաւ նոր գոհարով մը քրիստոնեայ ժողովուրդի ծափերու մէջ, ինչպէս ընսինք, Մեր անմահ յիշատակ Նախորդին Պիոս Թ-ի վճռով եւ հանդիսաւոր հաստատութեամբ անոր Անարատ Ցղութեան:

Լիովին կը յուսանք որ այս Մարեմական տօնախմբութիւնը կարենայ տալ այն ամենարաղձալի եւ վրկաւէտ պտուղները՝ որուն ամէնքս ալ անձկանօք կը սպասենք: Աւելի դիւրին եւ աւելի ազդու կերպով ներպատակին հասնելու համար, կը փափաքինք որ ամէն թեմի մէջ, այս նկատին չուրջ յարմար ճառեր խօսուին եւ բանախօսութիւններ կատարուին, աւելի լաւ կերպով լուսաւորելու համար մտքերը, նկատմամբ քրիստոնէական վարդապետութեան այս կէտին, որպէսզի ժողո-

© National Library of Armenia

ուրիշին տալու ամէն ատ ալ պէտք չունի ան-
կեր բարեգործութիւնը Ս. Կոմի-
տէին, եւ այդպէս ալ ըրաւ։ Ան
չուներ մեր ցեղի Ընկերութեան
հետ հաշուեր մը պահելիք։ Ան
ուզեց ինքզինքը ամբողջովին
տալ գործին, ինչպէս որ ըրաւ
մինչեւ իր մահը։

Եր որպէսզի ամէն ոք կարենայ
իմանալ թէ ինչպէս կրցաւ ան-
նիւթական միջոցներ ձեռք բե-
րել, կ՚ուզեմ ըսել թէ Ս. Կոմի-
տէին մեր ունեցած ամէն ար-
ուեստը եղաւ ան ժամանակ
երբ ոչ ոք կը հետաքրքրուէր
մեր ազգային արուեստներով։
Ան ինքզինքը նուիրեց ամբող-
ջովին այդ գործին, եւ ամէն
տեղ ուր կ՚երթար, ինքզինքը
կը նետէր ազգային արուես-
տին հետազօտութեան։ Ան
կ՚ուսումնասիրէր հին ձեռագ-
րերը, կը գրի կ՚առնէր ամէն
տեսակ նուագներ, կ՚ուսումնա-
սիրէր ժողովրդական երգերը
եւ կը գրի կ՚առնէր անոնց
նոտաները։ Ան ամէն տեղ
կ՚երթար, ամէն տեղ կ՚ուսում-
նասիրէր, ամէն տեղ կը գրի
կ՚առնէր։ Ան ամէն տեղ կ՚ու-
նենար իր ականջները բաց,
որպէսզի կարենայ լսել ամէն
տեսակ ձայն, ամէն տեսակ
նուագ։ Ան ամէն տեղ կ՚ուսում-
նասիրէր ամէն տեսակ ձայն,
ամէն տեսակ նուագ։ Ան ամէն
տեղ կ՚ուսումնասիրէր

եւ մեր քաղցր Մայրը, որպէսզի այն նուիրական իրաւունքները որ Եկեղեցւոյ յատուկ են եւ զոր նոյնինքն ազատութեան եւ քաղաքակրթութեան յարգանքը կը պահանջէ՝ յայտնապէս եւ անկեղծօրէն բոլորն ճանչցուին իբր մեծագոյն օգուտ ամէնուն եւ ամուսն հասարակաց համերաշխութեան:

Մեր այս խօսքը որ եղբայրութեան ջերմ զգացումէ մը թելադրուած է Մեզի՝ կը փափաքինք որ հասնի ամէնէն առաջ անոնց որ լռելու բռնադատուած եւ չըջապատուած ամէն տեսակ դաւերէ՝ վչտաբեկ հոգիով կը տեսնեն իրենց քրիստոնեայ հասարակութիւնը ցաւագնօտ, խռոված եւ զուրկ մարդկային ամէն օգնութենէ: Նաեւ այս Մեր ամենասիրելի եղբայրները եւ որդիները սերտօրէն միացած մեզի եւ միւս հաւատացեալներու հետ կը զիմեն հզօր պաշտպանութեան Աստուածամօր կոյսին եւ Մեր Մօր, որպէսզի միջնորդէ առ Աստուածն ողորմութեանց եւ պիտութեանց(19), ստանալու համար երկնային օգնութիւն եւ աստուածային մխիթարութիւններ: Մինչ աննուաճ հոգիով կը յարատեւեն իրենց հայրերու հաւատքին մէջ՝ այս ծանր պարագաներուն, թող իրենց ընտեն մեղրածորան վարդապետին հետեւեալ խօսքերը, իբրեւ քրիստոնէական արիութեան նշանակ. Կանգուն պիտի մնանք եւ եթէ հարկ ըլլայ մինչեւ մահ պիտի կըռուինք մեր Մօր (Եկեղեցւոյ) համար, մեզի թոյլ արուած զէնքերով. ոչ վահաններով եւ ոչ սուրերով, այլ առ Աստուած ուղղուած աղօթքով եւ արցունքով(20):

Անոնք ալ որ մեզմէ բաժնուած են հին հերձուածով եւ զոր մենք կը սիրենք հայրական սիրով, կը հրաւիրենք որ միանան հասարակաց աղօթքներուն եւ այս պաղատանքներուն, որովհետեւ լաւ գիտենք թէ անոնք ալ մեծապէս կը յարգեն Քրիստոսի Մայրը եւ կը ծանեն անոր Անարատ Յղութիւնը:

Թող նոյնինքն Երանուհին Մարիամ Կոյսը նայի այն բոլոր քրիստոնեաներուն, որ դոնէ սիրոյ զօդով միացած, պաղատագին իրեն կը դարձնեն աչքերնին, հոգինին, աղօթքնին, հայցելով այն լոյսը՝ որ զերբնական պայծառութեամբ մը լուսաւորէ մտքերը, եւ խնդրելով այն միութիւնը՝ որով հուսկ Եկեղեցին ըլլայ մէկ հօտ եւ մէկ հովիւ(21):

Այս հասարակաց աղօթքներուն միացնելու է ապաշխարութեան բարեպաշտ գործեր: Աղօթքի սէրը, արդարեւ, այնպէս մը կ'ընէ որ «հոգին կը զօրանայ, կը պատրաստուի գործերու, կը բարձրանայ աստուածային բաներու: Ապաշխարութիւնը կու տայ մեզի տիրապետել մեր անձին վրայ, յատկապէս մարմնին՝ որ սկզբնական մեղքով մեծապէս ապականած է բանականութեան եւ աւետարանական օրէնքներուն դէմ: Ցայտնի է որ այս առաքինութիւնները սերտօրէն իրարու միացած են եւ փոխադարձաբար զիրար կը բռնեն եւ միասնաբար մեւնոյն նպատակին կը ձգտին, այսինքն երկնքի համար ծնած մարդը անջատել կորստական բաներէ եւ բարձրացնել զայն դէպի Աստուծոյ հետ երկնային տուրեւառի մը»(22):

Մինչ տակաւին ժողովուրդներու եւ հոգիներու մէջ վայլած չէ հաստատուն, անկեղծ եւ անխռով խաղաղութիւն մը, թող չդանդաղի բոլոր հաւատացեալներէ ջերմեռանդօրէն աղօթելով հասնիլ անոր ուլիապէս ամրապնդել զայն, որպէսզի, ինչպէս Երանուհի Կոյսը մեզի պարգեւեց խաղաղութեան իշխանը(23), նոյն ինքը իր պաշտպանութեամբ եւ խնամակալութեամբ իրարու միացնէ մարդերը բարեկամական

(19) Բ. Կորնթ. Ա. 3:
(20) Ս. Բեռն. Թուղթ 221, 3. Մինչը. Հարք լատ. ՃՀԳ, 36, 387:
(21) Ցովհ. ժ. 16:
(22) Լեւոն ԺԳ. Շրջբր. Հոկտ. Ամսոյ ի 22 Սեպտ. 1891 – Գործ Լեւոնի ԺԳ. ԺԱ. էջ 312:

համերաշխութեամբ. այն առեն միայն պիտի կարենան վայելել այդ կատր մը խաղաղ բարօրութիւնը, զոր կարելի է ձեռք ձգել կեանքի այս համառօտ ընթացքին, երբ իրարու մէջ բաժնուած չըլլան նախանձով, թշնառօրէն բզքտուած երկպառակութիւններով, ո՛չ ալ սպառնալիքներով եւ կեղծաւորաբար ժողովներով վայրագօրէն լարուած իրարու դէմ կռուելու, այլ եղբայրօրէն միացած՝ փոխանակելն իրարու համբոյրը այն խաղաղութեան, որ «անհուով ազատութիւնն» է, եւ որ առաջնորդութեամբ սիրոյ՝ քաղաքացիներու դանդաղ դասակարգերէն եւ դանդաղ ժողովուրդներէն ու ազգերէն կը ստեղծէ միացեալ մարդկ ընտանիք մը համերաշխ, ինչպէս որ պատշաճ է:

Աստուածային Փրկիչը, բարեխօսութեամբ եւ միջնորդութեամբ իր ամենասիրելի Մօր, հաճի ամենալոյս մխիթարական ձեւով լրման հասցնել Մեր այս ամենաջերմ իղձերը, որոնց՝ ինչպէս լիովին կը յուսանք՝ պիտի համապատասխանեն իղձերը ոչ միայն մեր բոլոր որդիներուն՝ այլ նաեւ անոնց՝ որոնց սրտին մօտ են քրիստոնէական քաղաքակրթութեան շահերը եւ ընկերային յառաջադիմութիւնը:

Թող ըլլայ գրաւական աստուածային պարգեւներուն եւ վկայ մեր հայրական սիրոյն՝ Առաքելական օրհնութիւնը՝ զոր ձեզի ամէնուդ, Ցարգելի եղբայրներ, եւ իւրաքանչիւրիդ առանձին, եւ ձեր խնամքին յանձնուած կղերին ու հաւատացեալներուն կը շնորհենք սրտի ջերմութեամբ:

Տրուած Հռոմ, Ս. Պետրոսի մօտ, Սեպտեմբեր 8–ին, Ամենասուրբ Մարիամ Կոյսին Ծննդեան տօնին, 1953–ին եւ մեր Քահանայապետութեան ԺԵ. տարին:

ՊԻՈՒ ԺԲ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ

Թրգմ. Գերպ. ՍՐԱՊԻՈՆ վրդ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ
Ընդհ. Աբբահայր Մխիթարեան Միաբանութեան

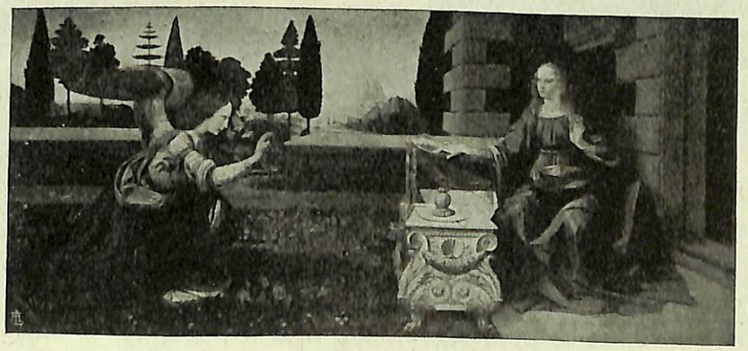

ԼԷՈՆԱՐՏՈՑ ատ ՎԻՆՉԻ. – Աւետում (Ֆլորենց, Ուֆֆիզի).
LEONARDO da VINCI. – L'annonciation (Florence, Uffizi).

ՊԵՏ. ԿԱՄ ԳՐԱԳԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀԱՅԿ-Арм ССР